

Els efectes del gir il·liberal: poca evidència, molta preocupació

El 1972, en el sopar històric en què Richard Nixon i Zhou Enlai van sancionar la restauració de les relacions diplomàtiques entre els EUA i la Xina, algú va preguntar al mandatari xinès la seva opinió sobre la Revolució francesa del 1789. La seva resposta, després de pensar-la llargament, va ser: «És massa aviat per valorar-la». Malgrat que és probable que aquesta anècdota, com moltes que envolten les frases cèlebres, sigui d'una fiabilitat dubtosa, sí que creiem que és aplicable a una altra revolució, més silenciosa i menys mediàtica, perquè no implica barricades ni preses de la Bastilla: la que aquí hem anomenat gir il·liberal. Com defensarem tot seguit, potser encara és massa aviat per avaluar-ne els efectes, però, a diferència de Zhou Enlai, nosaltres sí que creiem que hi ha prou elements per alertar dels riscos que comporta. Anem, doncs, per parts.

Efectes del gir il·liberal: de moment, evidència escassa

Quan analitzem si el canvi en la mesura de l'il·liberalisme agregat que s'ha proposat a l'article «[El gir il·liberal de la política econòmica: que parlin les dades!](#)» del present Dossier té impacte sobre les variables macroeconòmiques clau, els resultats són poc conclouents. Si l'augment del gir il·liberal es correspongués amb un empitjorament del creixement potencial, estaríem en condicions de defensar que aquest gir afecta la línia de flotació de les economies. No obstant això, no s'observa cap relació estadísticament significativa entre les dues variables. Una segona hipòtesi podria ser que l'il·liberalisme erosiona les expectatives d'inflació. Aquí, de nou, les dades no avalen aquesta premissa. Finalment, podria ser que, malgrat no lluitar el creixement ni l'estabilitat dels preus, afecti el nivell de percepció de risc país?

De nou, no sembla que el canvi en el nivell de risc país als països estudiats sigui causat pel gir cap a la il·liberalitat, de manera que els inversors no s'inclinen clarament a considerar amb més risc els països que més han abraçat l'agenda no liberal.

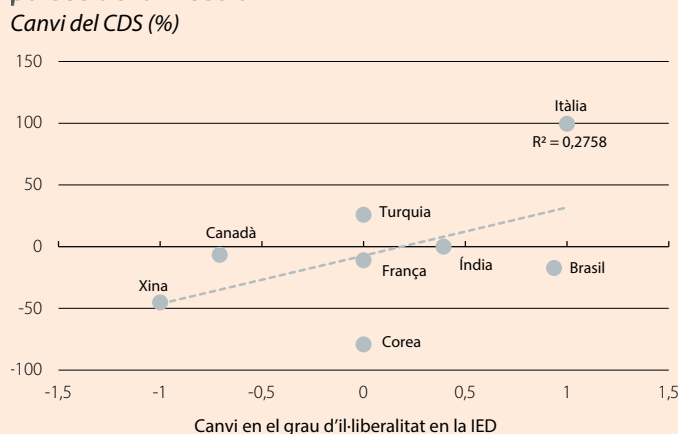
Si abandonem com a variable explicativa la nostra mesura de la il·liberalitat agregada i utilitzem les diferents mesures que aproximem el gir il·liberal per a les set dimensions esmentades (recordem-les: política de competència il·liberal, il·liberalisme macroeconòmic, restriccions al comerç internacional, restriccions a la inversió estrangera directa [IED], restriccions a la immigració, antimultilateralisme i política industrial il·liberal), els resultats amb prou feines milloren. Així, sembla que ni les expectatives de creixement a llarg termini ni la inflació han canviat a causa de variacions en el nivell d'il·liberalitat en cap d'aquestes dimensions, i sembla que només l'augment en el nivell de risc país té relació amb variacions en algunes d'aquestes dimensions. En concret, als països en què els partits han proposat als seus programes introduir mesures que restringeixen, de tota manera, la IED, s'ha apreciat un moviment en els indicadors de risc país que sembla que assenyalava una valoració més negativa per part dels inversors. Així i tot, atès que la causalitat en aquest àmbit és complexa i que el nombre d'observacions és baix (és un aspecte sobre el qual molts partits i molts països no opinen en els seus programes), cal llegir amb un punt de prudència aquest resultat.

En definitiva, l'evidència empírica no és conclouent pel que fa als efectes del gir il·liberal. Però menystenir els possibles efectes negatius d'aquest gir podria estar fora de lloc. Per avançar en aquesta línia, és important saber per què les dades poden amagar els riscos per a la prosperitat futura.

Per què les dades no mostren efectes significatius del gir il·liberal?

D'entrada, que no siguem capaços de constatar un efecte econòmic pot ser degut al fet que operen dos tipus de discontinuïtats entre causa (gir il·liberal) i efecte (impacte sobre l'economia). La primera seria deguda al fet que el procés de implementació de polítiques és complex. Així, un canvi en les preferències (que és el que som capaços de mesurar amb la nostra metodologia, la qual, recordem-ho, es basa en la lectura de programes electorals) podria no ser determinant perquè la política econòmica canviï en un sentit idèntic i amb la mateixa intensitat. Podria ser, per exemple, que els partits proposessin una agenda il·liberal per guanyar eleccions, però que, després, en el Govern, realitzessin una política econòmica més ortodoxa (per exemple, per pressions dels inversors internacionals o per l'existència d'un sistema institucional que exercís de contrapès de les tendències il·liberals).

Relació entre el canvi en el grau d'il·liberalitat de la política en IED i el canvi del CDS per als països de la mostra

Font: CaixaBank Research, a partir dels càlculs dels autors i de Bloomberg.

Així i tot, és cert que, en general, el canvi de preferències s'acostuma a reflectir en noves polítiques econòmiques o en variacions de les existents. Fins i tot si aquest és el cas, una segona discontinuïtat entre causa i efecte podria estar actuant: ja que moltes de les mesures en què es materialitza aquest allunyament del consens liberal tenen caràcter estructural, en molts casos és probable que, senzillament, encara no hagi transcorregut prou temps perquè les noves polítiques tinguin un efecte significatiu.

Poc espai per a la complaença davant el gir il-liberal: una lectura en clau de riscos

Com s'han de llegir els resultats anteriors (o, sense embuts, la manca d'aquests resultats)? Qualsevol índex de complaença ha de ser descartat immediatament. Malgrat que l'evidència empírica no ha constatat uns efectes macroeconòmics clarament negatius, com s'ha dit, és possible que només sigui qüestió de temps que vagin emergint. A més a més, tampoc no coneixem el contrafactual: que un país apliqui una agenda il-liberal amb rotunditat i que el seu creixement potencial no es modifiqui sensiblement no ens diu res sobre què podria haver passat si s'hagués mantingut la política econòmica en coordenades liberals (podria, per exemple, haver crescut més).

Així i tot, cal posar sobre la taula una altra possibilitat, i aquesta és una conclusió que, com a economistes, ens pot incomodar: podria ser que una agenda no liberal pogués tenir efectes no tan negatius com caldria esperar. Aquí entrem en arenes movedisses intel·lectuals i cal operar amb precaució. D'entrada, cal recordar que hi ha un cert consens sobre el fet que els principis econòmics de primer ordre que hem explicat a l'article [«Formes il-liberals de política econòmica: evolució o canvi radical en relació amb el consens existent?»](#), del present Dossier, es poden modular a diferents circumstàncies, de manera que podrien adoptar formes diferents per a països en etapes diferents de desenvolupament.

El cas més paradigmàtic, en aquest àmbit, és l'estudi dels països emergents, on es constata que molts d'ells, en particular els asiàtics, han optat per mantenir protegits certs sectors estratègics fins que han estat en condicions de resistir la competència internacional.

Però modular els principis és molt diferent d'anul·lar-los. És il·lustratiu, en aquest sentit, el cas de les polítiques econòmiques heterodoxes adoptades en diferents països de l'Amèrica Llatina en les dècades del 1970 i del 1980, o a Veneçuela ja en aquest segle, les quals van generar forts desequilibris macroeconòmics que van acabar desestabilitzant aquestes economies i generant grans pèrdues de benestar econòmic.

Així i tot, al marge d'errors de pes com els anteriors, i suposant que parlem de països amb un nivell de desenvolupament equiparable, podria ser que l'il-liberalisme funcionés econòmicament a vegades? La literatura sobre els efectes econòmics del populisme, que té paral·lelismes amb la mena de reflexió intel·lectual que plantegem aquí al lector, i que es troba només en una fase incipient de desenvolupament acadèmic, suggereix que un element clau és determinar quin tipus de restriccions eliminen les polítiques no ortodoxes.¹ Una part de l'agenda de política econòmica liberal pivota sobre restriccions tecnocràtiques (un banc central independent, regles fiscals, etc.) o externes (per exemple, obrir-se als capitals internacionals implica disciplina fiscal). Si s'eliminen les restriccions fixades perquè determinats grups de poder les havien establert per al seu benefici (per exemple, no totes les maneres d'integrar-se en la globalització són neutrals, ja que hi ha l'evidència que, a vegades, reflecteixen les preferències de determinats sectors econòmics i no del conjunt de la població), llavors podria haver-hi un guany d'eficiència. Així, la paradoxa és que una mesura antiliberal podria permetre recuperar una situació que el consens liberal perseguia i que, en certa manera, havia estat pervertida.

Però, fins i tot si aquest és el cas, la qüestió de fons és que aquesta temptació d'alliberar-se de restriccions sol comportar perills i pot acabar laminant els límits que tant han costat consensuar i sobre els quals hi ha una evidència àmplia dels seus efectes beneficiosos. Només per posar un exemple molt clar: es va trigar gairebé dues dècades a aconseguir que la major part de països emergents es dotessin de bancs centrals independents, però, en canvi, s'està sacrificant aquesta independència amb una celeritat preocupant en països que, fins fa poc, eren considerats modèlics. Es juga amb foc?

A més a més, i el que segueix apunta a un risc fins i tot més greu, s'hauria de tenir en compte que la ruptura del consens liberal té conseqüències que van més enllà de l'àmbit estrictament econòmic. En una societat en què la llavor de la il-liberalitat germina, és complicat pensar que la temptació antiliberal es limitarà a l'àmbit de la política econòmica, amb el risc de deriva antidemocràtica que això comporta. La història ens recorda que, sempre que s'ha fet un gir que ha erosionat de manera apreciable les normes pluralistes, democràtiques i liberals, el camí seguit ha acabat malament. Esperem que aquest Dossier, amb el seu esforç de caracterització i de mesura, sigui una petita aportació a un debat fonamental en què no ens podem equivocar.

Álvaro Leandro i Àlex Ruiz

1. Vegeu Dornbusch, R. i Edwards, S. (1991), «The Macroeconomics of Populism in Latin America», Chicago, Universitat de Chicago, i Rodrik, D. (2018), «Is Populism Necessarily Bad Economics?», AEA Papers and Proceedings, vol. 108, pàgs. 196-199, per exemple.